

Accessible EU ziņojums

Eiropas līmeņa tiesību akti par pieejamību.

*Sadarboties, lai izveidotu piekļūstamāku Eiropas Savienību
personām ar invaliditāti.*

Konsorciiju veido:

Saturs

Kopsavilkums	2
1. Šajā dokumentā izmantoto saīsinājumu saraksts	3
2. Ievads un darbības joma	3
3. Kas ir pieejamība?.....	4
4. Pārskats par tiesību aktiem	7
4.1. Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencija par personu ar invaliditāti tiesībām	7
4.2. Eiropas Pieejamības direktīva (EPD).....	11
4.3. Citi Eiropas pieejamības akti.....	17
4.4. Saistība starp dažādām ES regulām un EPD	25
4.5. Kā šie noteikumi uzlabo vides, produktu un pakalpojumu pieejamību?	28
5. Īstenošana un ietekme uz ES dalībvalstīm.....	31
5.1. Ietekme uz ES dalībvalstīm un citām galvenajām ieinteresētajām pusēm	31
5.2. Sekmīgas īstenošanas faktori	32
5.3. Īstenošanas rezultāti 2023. gada jūnijā	36
6. Papildu informācija	43

Kopsavilkums

Šajā dokumentā ir sniegta informācija par spēkā esošajiem Eiropas Savienības tiesību aktiem pieejamības jomā. Tā ir izstrādāta plašam ieinteresēto personu lokam bez priekšzināšanām par Eiropas Savienības tiesību aktiem pieejamības jomā. Šajā dokumentā ir sniegtas pamatzināšanas, kas nepieciešamas personām ar invaliditāti (un viņu atbalsta grupām, tostarp pilsoniskās sabiedrības organizācijām), publiskajām iestādēm, uzņēmējiem (piemēram, pakalpojumu sniedzējiem vai ražotājiem) un dažādiem pieejamības ekspertiem, lai iepazītos ar aktuālajiem Eiropas Savienības noteikumiem attiecībā uz pieejamību, kā arī pienākumiem un uzdevumiem, kas paredzēti katrai ieinteresēto personu grupai.

Pēc iepazīšanās ar nozīmīgiem invaliditātes un pieejamības jēdzieniem, šajā dokumentā ir sniegts pārskats par spēkā esošajiem juridiskajiem dokumentiem, kuros ir noteikumi par pieejamību un kuri ir piemērojami Eiropas Savienībā, galveno uzmanību pievēršot ANO Konvencijai, Eiropas Pieejamības direktīvai, Tīmekļa pieejamības direktīvai, Publiskā iepirkuma direktīvai un Eiropas Elektronisko sakaru kodeksam. Šajā nodaļā aplūkoti arī spēkā esošie standarti, kas tiek uzskatīti par svarīgiem dokumentiem, lai sasniegtu minēto tiesību aktu mērķus. Vēl viens Accessible EU dokuments "Pieejamības standarti Eiropas līmenī" ietver padziļinātākus apsvērumus un tas ir uztverams kā Pieejamības ziņojuma papildelements.

Pēc spēkā esošo uz pieejamību vērsto tiesību aktu pārskata šajā dokumentā ir aplūkota to ietekme uz Eiropas Savienības dalībvalstīm un citām galvenajām ieinteresētajām pusēm, vienlaikus izpētot vairākus faktoros minēto direktīvu sekmīgai ieviešanai, kā arī izvērtējot pašreizējo situāciju saistībā ar direktīvu ieviešanu. Visā dokumentā zemsvītras piezīmēs ir iekļautas dažādas noderīgas atsaucis un resursi, sākot no oficiāliem tiesību aktiem līdz pētījumiem un rīkkopām.

1. Šajā dokumentā izmantoto saīsinājumu saraksts

- **ANO:** Apvienoto Nāciju Organizācija
- **ANO Konvencija:** Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencija par personu ar invaliditāti tiesībām
- **DALĪBVALSTIS:** (Eiropas Savienības) dalībvalstis
- **EBTA:** Eiropas Brīvās tirdzniecības asociācija
- **EESK:** Eiropas Elektroniskās standartizācijas komiteja
- **EK:** Eiropas Komisija
- **EPD:** Eiropas Pieejamības direktīva
- **ES:** Eiropas Savienība
- **ESK:** Eiropas Standartizācijas komiteja
- **ETSI:** Eiropas Telekomunikāciju standartu institūts
- **PIO:** Personu ar invaliditāti organizācijas

2. Ievads un darbības joma

Šis dokuments ir sagatavots, lai saprotamā veidā un bez iepriekšējām priekšzināšanām sniegtu informāciju par šādām jomām:

- Kas ir pieejamība un kāpēc tas ir svarīgi?
- Kādi ir spēkā esošie Eiropas tiesību akti, kas nosaka prasības attiecībā uz produktu un pakalpojumu pieejamību?
- Kas ir galvenās ieinteresētās personas šo tiesību aktu īstenošanā?
- Kāds ir šo tiesību aktu īstenošanas process un pašreizējie sasniegumi?
- Kur es varu atrast noderīgus resursus šo tiesību aktu īstenošanai?

Tādējādi šis dokuments ir pārskats par galvenajiem dokumentiem un procesiem, kas izstrādāti, lai iepazīstinātu ar pašreizējo situāciju pieejamības tiesību aktu jomā Eiropas Savienībā. Tā mērķis nav sniegt sistemātisku pārskatu par to, kā

valsts līmenī tiek īstenoti tiesību akti par pieejamību, bet galvenajiem elementiem, kas uzsvērti šajā dokumentā, būtu jāattiecas uz dažādām ieinteresētajām personām visā Eiropas Savienībā.

3. Kas ir pieejamība?

Eiropas Savienības (ES) Eiropas Pieejamības direktīvas 3.¹ pantā “personas ar invaliditāti” ir definētas kā “personas, kurām ir ilgstoši fiziski, garīgi, intelektuāli vai maņu traucējumi, kas mijiedarbībā ar dažādiem šķēršļiem var apgrūtināt viņu pilnvērtīgu un efektīvu līdzdalību sabiedrības dzīvē vienlīdzīgi ar citiem”. Šī definīcija ir balstīta uz **invaliditātes sociālo modeli**², kas koncentrējas nevis uz personas veselības stāvokli, bet gan uz mijiedarbību ar vidi un sabiedrības radītajiem šķēršļiem. Neatkarīgi no tā, vai tie ir fiziski, sociāli, institucionāli, attieksmes vai citi aspekti, šie šķēršļi var liegt personai izmantot savas cilvēktiesības un jēgpilni piedalīties savā kopienā.

Tādējādi saskaņā ar šo definīciju EPD preambulā noteikts, ka “**pieejamība** būtu jāpanāk, sistemātiski likvidējot un novēršot šķēršļus, vēlams, izmantojot universālu dizainu vai pieeju “dizains visiem”, kas palīdz nodrošināt piekļuvi personām ar invaliditāti vienlīdzīgi ar citiem”.

Tāpat galvenie spēkā esošie standarti, kas atbalsta EPD (EN 301549, EN 17161 un nākotnē EN 17210, kas detalizētāk aplūkoti 6.3.5. nodaļā)³ definē pieejamību kā “apjomu, kādā produktus, sistēmas, pakalpojumus, vidi un iekārtas var izmantot cilvēki, kuriem ir visplašākās lietotāju vajadzības, īpašības un spējas, lai

¹ Eiropas Savienība — Direktīva (ES) 2019/882 par produktu un pakalpojumu piekļūstamības prasībām ([EUR-Lex — 32019L0882 — EN — EUR-Lex \(europa.eu\)](#))

² Eiropas Parlaments — izpratne par ES politiku attiecībā uz personām ar invaliditāti ([Understanding EU policies for people with disabilities \(europa.eu\)](#))

³ ETSI — EN 301549 (

https://www.etsi.org/deliver/etsi_en/301500_301599/301549/03.02.01_60/en_301549v030201p.pdf)

sasniegtu konkrētus mērķus noteiktos lietošanas kontekstos [kas ietver] tiešu to izmantošanu vai palīgtehnoloģiju atbalstītu izmantošanu”.

Savukārt koncentrēšanās uz **universālo dizainu** atbilst galvenajiem principiem un definīcijām, kas izklāstītas Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām (ANO Konvencija) 2. pantā⁴: “Universālais dizains” ir tādu produktu, vides, programmu un pakalpojumu dizains, kurus pēc iespējas lielākā mērā var izmantot visi cilvēki bez pielāgošanas vai īpaša dizaina nepieciešamības. “Universālais dizains” neizslēdz palīgierīces konkrētām personu ar invaliditāti grupām, ja tas ir nepieciešams.”

ANO Konvencijas 2. pantā ir aplūkota arī pieejamība komunikācijas kontekstā, jo komunikācija ietver pieejamu informāciju un komunikācijas tehnoloģijas.

Līdztekus šiem principiem un definīcijai ANO Konvencijas 9. pants ir primārais pants, kas attiecas uz pieejamību, un saskaņā ar kuru pieejamība nozīmē vienlīdzīgu piekļuvi ar citiem, dažādās dimensijās. Šis pants palīdz izcelt dažas jomas, kurās būtu jāsteno universālie dizaina uzlabojumi: būvētā vide, piemēram, ēkas, ceļi, transports un citas iekārtas un ārtelpas, tostarp skolas, mājokļi, medicīnas iestādes un darbavietas; informācijas, sakaru un citi pakalpojumi, tostarp elektroniskie pakalpojumi un neatliekamās palīdzības dienesti.⁵

Eiropas Invaliditātes forums ir ziņojis, ka personas ar invaliditāti joprojām nevar pilnībā izmantot vienlīdzīgi ar citiem tādas svarīgas dimensijas kā, piemēram, IKT pakalpojumus⁶, tūrismu⁷, būvēto vidi⁸ un transporta sistēmu Eiropas Savienībā.

⁴ Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencija par personu ar invaliditāti tiesībām ([Convention on the Rights of Persons with Disabilities | OHCHR](#))

⁵ Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām 9.pants ([Convention on the Rights of Persons with Disabilities | OHCHR](#))

⁶ Eiropas Invaliditātes forums (EIF) — IKT politika ([ICT Policy - European Disability Forum \(edf-fehp.org\)](#))

⁷ Eiropas Invaliditātes forums (EIF) — Tūrisma politika ([Tourism Policy - European Disability Forum \(edf-fehp.org\)](#))

⁸ Eiropas Invaliditātes forums (EIF) — Būvētās vides politika ([Built environment Policy - European Disability Forum \(edf-fehp.org\)](#))

Vairākas no šīm sistēmām visā ES joprojām nav pieklūstamas, neņemot vērā pienākumus, kas dalībvalstīm noteikti dažādos ES tiesību aktos, un ANO Konvencijā uzlikto pienākumu dalībvalstīm novērst šķēršļus un padarīt Eiropas produktus un pakalpojumus pieejamākus.

Šie šķēršļi būtiski ietekmē to, cik lielā mērā personas ar invaliditāti var izmantot savas civiltiesības vienlīdzīgi ar citiem. Tā kā līdzdalība sabiedrībā ir būtisks cilvēka papildījuma un dzīves kvalitātes elements, ir pamats uzskatīt, ka ceļošanai pa autoceļiem, gaisu vai dzelzceļu joprojām ir daudz šķēršļu un izaicinājumu.⁹ Tāpat pieeja tiešsaistes pasaulei ir kļuvusi par nepieciešamību piekļūt informācijai un mijiedarboties ar sabiedrību. Daudziem ikdienas uzdevumiem, kas saistīti ar IKT vidi, ir nepieciešama pieejama programmatūra un ierīces, lai tās vispār būtu izmantojamas.¹⁰

Šajos gadījumos, tāpat kā daudzos citos gadījumos, ir svarīgi ieviest produktu, pakalpojumu un vides pieejamības elementus, lai nodrošinātu, ka personām ar invaliditāti netiek liegta piekļuve un to izmantošana. Tomēr ir svarīgi paturēt prātā, ka pieejamība nav saistīta tikai ar personu ar invaliditāti tiesībām. Uzlabojot **pieejamības prasības visā ES, tiek uzlaboti produkti un pakalpojumi**, kas ir pieklūstamāki, lietotājam draudzīgāki un konkurētspējīgāki ikvienam. Tāpat attiecībā uz ekonomikas dalībniekiem pieejamības noteikumu saskaņošana visā ES atvieglo tirdzniecību iekšējā tirgū un nodrošina noteikumu un izredžu saprotamību.

Ņemot vērā šos apsvērumus, šajā dokumentā ir sniegts pārskats par spēkā esošiem ES piemērojamiem tiesību aktiem, lai nodrošinātu šīs svarīgās pieejamības prasības.

⁹ Eiropas Invaliditātes forums (EIF) — ES transporta politika ([Transport - European Disability Forum \(edf-feph.org\)](https://www.edf-feph.org/))

¹⁰ Eiropas Invaliditātes forums (EIF) — ES tīmekļa pieklūstamība (<https://www.edf-feph.org/web-accessibility/>)

4. Pārskats par tiesību aktiem

Šajā nodaļā sniegts pārskats par galvenajiem dokumentiem un instrumentiem, kas pieklūstami ES, lai veicinātu preču un pakalpojumu pieejamību ikvienam, tostarp personām ar invaliditāti. Pirms aplūkot dažādus tiesību aktus un standartus šajā nodaļā ir izklāstīti galvenie ANO Konvencijas un EPD nosacījumi.

4.1. Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencija par personu ar invaliditāti tiesībām

ANO Konvenciju par personu ar invaliditāti tiesībām pieņēma 2006. gadā Apvienoto Nāciju Organizācijas galvenajā mītnē Ņujorkā, un tā bija gatava parakstīšanai 2007. gada 30. martā. Tajā brīdī Konvenciju parakstīja 82 valstis, fakultatīvo protokolu parakstīja 44 valstis un Konvenciju ratificēja 1 valsts, kas ir lielākais ANO konvencijas parakstītāju skaits tās atvēršanas dienā. Konvenciju var parakstīt arī reģionālās organizācijas. Konvencija stājās spēkā 2008. gada 3. maijā. Konvencijas mērķis ir mainīt novecojušo un bīstamo pieeju, saskaņā ar kuru personas ar invaliditāti tiek uzskatītas par labdarības “objektiem”, kuru veselības stāvoklis ir medicīnisks un kuru atbalstam tādējādi vajadzētu būt galvenokārt medicīniskam. Tā vietā Konvencijas pieejas pamatā personas ar invaliditāti tiek uzvertas kā “subjekti”, kuriem ir tiesības un tās var pieprasīt, un var pieņemt lēmumus par savu dzīvi, pamatojoties uz brīvu un apzinātu piekrišanu, kā arī būt aktīvi sabiedrības locekļi. Kā paskaidrots iepriekš, tas atbilst invaliditātes sociālajam modelim; milzīgai paradigmas maiņai invaliditātes nozarē, pārorientējot centienus uz mijiedarbību, virzītājspēkiem un šķēršļiem starp personām un to vidi.

Konvencija kā **cilvēktiesību instruments** ar skaidru sociālās attīstības dimensiju pievēršas plašai personu ar invaliditāti klasifikācijai un paziņo, ka visām personām ar visu veidu invaliditāti ir jābūt visām cilvēktiesībām un pamatbrīvībām. Ir svarīgi paturēt prātā, ka ANO Konvencija personām ar

invaliditāti nepiešķir papildu tiesības salīdzinājumā ar citām personām, tā drīzāk aicina likvidēt šķēršļus, kas var liegt personām ar invaliditāti izmantot savas cilvēktiesības vienlīdzīgi ar citiem.

ANO Konvencijā pieejamība ir minēta 3. pantā,¹¹ jo tā ir viens no astoņiem Konvencijas vispārējiem principiem:

- Cilvēkam piemītošās cieņas, personīgās patstāvības, tostarp personīgās izvēles brīvības, un personas neatkarības ievērošana;
- Diskriminācijas aizliegums;
- Pilnīga un efektīva līdzdalība un iekļaušanās sabiedrībā;
- Cieņa pret atšķirīgo un personu ar invaliditāti kā cilvēku daudzveidības un cilvēces daļas pieņemšana;
- Iespēju vienlīdzība;
- **Pieejamība;**
- Vīriešu un sievietes līdztiesība;
- Cieņa pret bērnu ar invaliditāti spēju attīstību un pret bērnu ar invaliditāti tiesībām saglabāt savu identitāti.

Lai gan pieejamība tādējādi ir ANO Konvencijas pamatprincips un tādēļ daudzos pantos ir iekļauta dažādos veidos vai garā, galvenie nosacījumi, kas saistīti ar pieejamību, ir iekļauti zemāk attēlotajā 9. pantā:

ANO Konvencijas 9. pants — Pieejamība

“Lai personas ar invaliditāti varētu dzīvot neatkarīgi un pilnvērtīgi piedalīties visās dzīves jomās, dalībvalstis veic atbilstošus pasākumus, lai vienlīdzīgi ar citiem nodrošinātu personām ar invaliditāti piekļuvi fiziskajai videi, transportam, informācijai un sakariem, tostarp informācijas un sakaru tehnoloģijām un sistēmām, un citiem objektiem un pakalpojumiem, kas ir atvērti vai ko sniedz sabiedrībai gan pilsētās, gan lauku rajonos. Šie

¹¹ Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencija par personu ar invaliditāti tiesībām ([Convention on the Rights of Persons with Disabilities | OHCHR](#))

pasākumi, kas ietver pieejamībai traucējošu šķēršļu un barjeru identificēšanu un likvidēšanu, cita starpā attiecas uz:

a) ēkām, ceļiem, transportu un citiem iekštelpu un āra objektiem, tostarp skolām, mājokļiem, ārstniecības iestādēm un darba vietām;

b) informācijas, sakaru un citiem pakalpojumiem, tostarp elektroniskajiem pakalpojumiem un avārijas dienestiem.

2. Dalībvalstis veic arī atbilstošus pasākumus, lai:

a) izstrādātu un ieviestu minimālos standartus un vadlīnijas par iedzīvotājiem atvērto objektu un sniegto pakalpojumu pieejamību un pārraudzītu to īstenošanu;

b) Dalībvalstis veic arī atbilstošus pasākumus, lai nodrošinātu, ka sabiedrībai atvērtie privātā sektora objekti un to sniegtie pakalpojumi ir pilnībā pieejami personām ar invaliditāti;

c) visām ieinteresētajām personām nodrošinātu apmācību par pieejamības problēmām, ar kurām saskaras personas ar invaliditāti;

d) ēkās un citos iedzīvotājiem atvērtos objektos nodrošinātu informāciju Braila rakstā un viegli lasāmos un saprotamos veidos;

e) nodrošinātu dažādus palīgu un starpnieku, tostarp pavadoņu, lasītāju un profesionālu surdotulkotāju, pakalpojumu veidus, lai atvieglotu pieejamību ēkām un citiem iedzīvotājiem atvērtiem objektiem;

f) veicinātu citus atbilstošus palīdzības un atbalsta veidus personām ar invaliditāti, lai tām nodrošinātu informācijas pieejamību;

g) veicinātu jauno informācijas un sakaru tehnoloģiju un sistēmu, tostarp tīmekļa, pieejamību personām ar invaliditāti;

h) veicinātu piekļūstamās informācijas un sakaru tehnoloģiju un sistēmu projektēšanu, izstrādi, ražošanu un izplatīšanu agrīnā stadijā tā, lai panāktu šo tehnoloģiju un sistēmu pieejamību ar minimālām izmaksām..”

Personām ar invaliditāti, tāpat kā jebkurai citai personai, ir absolūti nepieciešams, lai tām būtu iespēja neatkarīgi piekļūt produktiem, pakalpojumiem un videi un pilnībā piedalīties sabiedrības dzīvē. Tas cita starpā ietver transportu, citas fiziskas darbības, piekļuvi informācijai un sakariem un piekļuvi tehnoloģijām. Ņemot to vērā, daudzi invaliditātes kustības dalībnieki ir norādījuši, ka 9. panta noteikumi ir būtiska prasība attiecībā uz tiesībām uz brīvu pārvietošanos, kas garantētas Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas 13. pantā¹² un Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām 12. pantā¹³. Līgumslēdzēju valstīm jānodrošina vienlīdzīga piekļuve un jāuzrauga pieejamības standarti, izmantojot nepieciešamos līdzekļus. Tāpēc pieejamība ir jāuzskata par kompleksu kopumu, kas ietver fizisko vidi, transportu, informāciju un komunikāciju un pakalpojumus. Visām precēm un pakalpojumiem, kas tiek piedāvāti sabiedrībai, ir jābūt piekļūstamiem ikvienai personai, lai tās pilnībā izmantotu savas cilvēktiesības un nodrošinātu tām cienīgu attieksmi. Neatkarīgi no tā, vai tie pieder publiskām vai privātām struktūrām, kā arī neatkarīgi no traucējuma veida. Lai iegūtu plašāku informāciju, 9. panta saturs plašāk skaidrots ANO Personu ar invaliditāti tiesību komitejas Vispārīgajā komentārā Nr. 2 (2014) par 9. pantu un pieejamību.¹⁴

¹² Apvienoto Nāciju Organizācija — Vispārējā cilvēktiesību deklarācija ([Universal Declaration of Human Rights | United Nations](#))

¹³ Apvienoto Nāciju Organizācija — Starptautiskais pakts par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām ([International Covenant on Civil and Political Rights | OHCHR](#))

¹⁴ Apvienoto Nāciju Organizācija — 2. vispārīgais komentārs par ANO Konvencijas 9. pantu (<https://www.ohchr.org/en/documents/general-comments-and-recommendations/general-comment-no-2-article-9-accessibility-0>)

4.2. Eiropas Pieejamības direktīva (EPD)

2019. gadā pieņemtā Eiropas Pieejamības direktīva (EPD)¹⁵ ir svarīgs ES tiesību akts, kas vērsts uz pieejamību, un nenoliedzami tas ir ES tiesiskā regulējuma par pieejamību un universālo dizainu stūrakmens. Ar šo direktīvu tiek noteiktas minimālās pieejamības prasības virknei produktu un pakalpojumu visā ES.

Eiropas Pieejamības direktīvas mērķis ir nodrošināt vairāku pakalpojumu un produktu pieejamību dalībvalstīs, **saskaņojot valstu tiesību aktus un minimālās prasības**, kā arī nodrošināt netraucētu iekšējā tirgus darbību. Turklāt direktīvas mērķis ir likvidēt un novērst šķēršļus konkrētu piekļūstamu produktu un pakalpojumu aprītei, kuriem, visticamāk, būs atšķirīgas prasības, kas paredzētas nacionālajos tiesību aktos. Produktu un pakalpojumu pieejamības palielināšana visā ES veicinās iekļaujošāku sabiedrību un sekmēs personu ar invaliditāti neatkarīgu dzīvi.

4.2.1. Vispārīga informācija un hronoloģisks pārskats

Pēc ANO Konvencijas ratifikācijas ES apņēmas nodrošināt augstāku pieejamības līmeni tās teritorijā. Tas pavēra ceļu EPD apstiprināšanai 2019. gadā. Šīs direktīvas mērķis ir ne tikai sniegt labumu 87 miljoniem cilvēku ar invaliditāti ES,¹⁶ atvieglojot viņu līdzdalību sabiedrības darbībās vienlīdzīgi ar citiem, bet arī atbalstīt uzņēmumus, kas Eiropas tirgū varēs vieglāk tirgoties. Šie nosacījumi veicinās arī inovāciju, kas garantēs galalietotājiem lielāku, iekļaujošāku un lētāku piedāvājumu.

¹⁵ Eiropas Savienība — Direktīva (ES) 2019/882 par produktu un pakalpojumu piekļūstamības prasībām ([EUR-Lex - 32019L0882 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#))

¹⁶ Eiropadome — Eiropas Savienības Padome — infografika — Invaliditāte ES: fakti un skaitļi [Disability in the EU: facts and figures - Consilium \(europa.eu\)](#)

Eiropas Komisija 2015. gada beigās nāca klajā ar priekšlikumu par pieejamību. Tas tika tālāk izstrādāts un visbeidzot pieņemts 2019. gadā. Pēc tam dalībvalstīm līdz 2022. gadam bija jāpieņem un jātransponē direktīvas mērķi valsts līmenī. Pēc šā termiņa dalībvalstīm ir trīs gadi, lai piemērotu šos pasākumus, un laikposmā no 2025. līdz 2030. gadam tām būs jānodrošina piekļuve reaģēšanai uz ārkārtas gadījuma saziņu uz vienoto Eiropas neatliekamās palīdzības dienestu numuru un jāizņem nepieejami produkti. Līdz 2030. gadam pakalpojumiem vairs nebūs atļauts izmantot produktus, kas neatbilst EPD prasībām. Šajā brīdī katra dalībvalsts iesniegs ziņojumu – un pēc tam – reizi piecos gados, lai novērtētu direktīvas piemērošanu. Visbeidzot, vēlākais 2045. gadā būs jānoņem visi nepieņemjamie pašapkalpošanās termināļi.

4.2.2. Būtība un juridiskais spēks

EPD mērķis nav grozīt spēkā esošos ES tiesību aktus par pieejamību, bet gan tos papildināt un skaidrot. Kā direktīva¹⁷ EPD ir saistoša attiecībā uz tajā noteiktajiem mērķiem. Tomēr ES dalībvalstis var brīvi izstrādāt savus veidus, kā sasniegt šos pieejamības mērķus, proti, kā tos iekļaut nacionālajos tiesību aktos.

Dalībvalstīm ir jāievēro direktīvas noteikumi, kas nosaka minimālos standartus dažādu produktu un pakalpojumu pieejamībai. Būtībā šie standarti patiešām ir minimālās prasības. Tas ir atkarīgs no dalībvalstu lēmuma par stingrāku un vērīgāku tiesību aktu un prasību izpildi valsts līmenī. Tāpēc dažas dalībvalstis varētu būt proaktīvākas un noteikt obligātas pieejamības prasības, kas nav paredzētas direktīvā vai varētu attiekties uz produktiem, kuri nav iekļauti noteikumos. Dalībvalstis var arī brīvi noteikt īsākus termiņus, kas varētu paātrināt pieejamības procesu.

¹⁷ Eiropas Savienība — Tiesību aktu veidi ([Types of legislation | European Union \(europa.eu\)](https://european-council.europa.eu/media/eu-press-room/en/infographic/eu-legislation-types))

4.2.3. Galvenās vērtības, prioritātes un mērķi

Kopumā EPD mērķis ir noteikt minimālās prasības, lai uzlabotu produktu un pakalpojumu pieejamību visām personām, tostarp personām ar invaliditāti. Kā minēts iepriekš, šīs prasības, kā arī termiņi, kas iekļauti direktīvas grafikā, patiešām ir minimālās prasības, un Eiropas Komisija sniedz atbalstu dalībvalstīm un pilsoniskās sabiedrības organizācijām, lai tās atbalstītu vērienīgākas prasības, kā arī īsākus termiņus (detalizētāka informācija par minēto ir iekļauta šā dokumenta 6.5. un 7. nodaļā). Tāpat ir svarīgi ņemt vērā, ka šiem centieniem nevajadzētu traucēt ES vienoto tirgu, bezrūpīgi paplašinot darbības jomas un prasības, kas var samazināt harmonizēšanu un atjaunot šķēršļus visās ES dalībvalstīs¹⁸.

Direktīvas darbības joma attiecas tikai uz digitāliem produktiem un pakalpojumiem, bet veselības aprūpe, izglītība, transports, mājokļi vai mājsaimniecības produkti nav ietverti. Direktīvā ietvertie produkti ietver gan universālā lietojuma aparatūras sistēmas, gan termināļu aprīkojumu un e-lasītājus. No otras puses, šajos noteikumos ietvertais pakalpojumu saraksts ietver elektronisko sakaru pakalpojumus, audiovizuālo mediju pakalpojumus, biļešu pārdošanu un citas transporta pakalpojumu pazīmes, banku pakalpojumus, e-grāmatas un e-komerciju.

Likums attiecas uz šādiem produktiem un pakalpojumiem¹⁹:

Produkti

- Datori un operētājsistēmas
- Viedtālruni un citas sakaru ierīces

¹⁸ Digitālā Eiropa — mūsu ieteikumi efektīvai EPD transponēšanai ([DIGITALEUROPE's recommendations for an effective transposition of the European Accessibility Act - DIGITALEUROPE](#))

¹⁹ Eiropas Komisija — Eiropas Piekļūstamības direktīva: Jautājumi un atbildes ([European accessibility act - Employment, Social Affairs & Inclusion - European Commission \(europa.eu\)](#))

- Televīzijas aprīkojums, kas saistīts ar ciparu televīzijas pakalpojumiem
- Bankomāti un maksājumu termināļi (piemēram, termināļi karšu maksājumiem lielveikalos)
- E-lasītāji
- Biļešu pārdošanas un reģistrācijas termināļi

Pakalpojumi

- Tālruņa pakalpojumi
- Banku pakalpojumi
- E-tirdzniecība
- Tīmekļa vietnes, mobilie pakalpojumi, elektroniskās biļetes un visi informācijas avoti gaisa, autobusu, dzelzceļa un ūdens transporta pakalpojumiem
- E-grāmatas
- Piekļuve audiovizuālo mediju pakalpojumiem (AVMP)
- Zvani uz Eiropas neatliekamās palīdzības dienesta numuru 112

Turklāt, ņemot vērā valsts situāciju, dalībvalstis var nolemt, ka būvētajai videi, ko izmanto to pakalpojumu klienti, uz kuriem attiecas šī direktīva, jāatbilst galvenajām pieejamības prasībām, lai personas ar invaliditāti to maksimāli izmantotu.

4.2.4. Struktūra un saturs

EPD ir strukturēta šādās nodaļās:

- I nodaļa — Vispārīgi noteikumi (tostarp darbības joma, definīcijas u. c.).
- II nodaļa — Pieejamības prasības un brīva aprīte.

- III nodaļa — Uzņēmēju, kuri nodarbojas ar produktiem (kas aptver dažādus veidus, piemēram, ražotājus, pilnvarotos pārstāvjus, importētājus, izplatītājus u. c.), pienākumi.
- IV nodaļa — Pakalpojumu sniedzēju pienākumi.
- V nodaļa — Būtiskas produktu vai pakalpojumu izmaiņas un nesamērīgs slogs uzņēmējiem (atkāpju noteikšana).
- VI nodaļa — Preču un pakalpojumu saskaņotie standarti un tehniskās specifikācijas (tostarp atbilstības noteikumi).
- VII nodaļa — Produktu atbilstība un CE zīme.
- VIII nodaļa — Produktu tirgus uzraudzība un Savienības drošības procedūra.
- IX nodaļa — Pakalpojumu atbilstība.
- X nodaļa — Pieejamības prasības citos Savienības tiesību aktos (tostarp nosacījumi citiem ES tiesību aktiem).
- XI nodaļa — Delegētie akti, īstenošanas pilnvaras un nobeiguma noteikumi.
- Kā arī dažādi pielikumi.

Visās šajās nodaļās EPD galvenais saturs ir šāds:

1. Darbības joma: Kā minēts iepriekš, tiesību akts attiecas uz plašu produktu un pakalpojumu klāstu, kas galvenokārt saistīti ar digitālo jomu, piemēram, datoriem, viedtālruniem, e-grāmatām, bankomātiem, transporta pakalpojumiem, banku pakalpojumiem un e-tirdzniecību.
2. Pieejamības prasības: EPD ir noteiktas konkrētas un minimālās pieejamības prasības aptvertajiem produktiem un pakalpojumiem, lai veicinātu vienlīdzīgu piekļuvi precēm un pakalpojumiem visā ES. Tie ietver pieejamības prasības attiecībā uz audio un vizuālo saturu, taustāmu informāciju, produktu dizainu utt.
3. Saskaņošana: Tā kā EPD attiecas uz visām dalībvalstīm, tās mērķis ir saskaņot pieejamības prasības visā ES, tādējādi nodrošinot vienlīdzīgas

tiesības un arī atvieglot uzņēmējdarbību, apmaiņu un ceļošanu dažādās ES dalībvalstīs.

4. Izpilde: EPD ir iekļauti noteikumi par tās transponēšanu, izpildi un atbilstību, tostarp uzraudzības un izpildes struktūru izveidi valsts līmenī, kā arī sankcijas par neatbilstību.

4.2.5. Galvenās ieinteresētās puses

Direktīva paredz dažādu ieinteresēto personu grupu iesaistīšanu tās īstenošanā, transponējot to valstu tiesību aktos. Šīs grupas ietver²⁰:

- Eiropas Komisiju: EK un tās darba grupa uzrauga un analizē EPD transponēšanas ietekmi nacionālajos tiesību aktos un var uzsākt pārkāpuma procedūru, ja transponēšana un piemērošana tiek uzskatīta par novēlotu vai nepareizu. EK var arī pieņemt deleģētos aktus, lai precizētu EPD prasību saturu vai tās nosacījumus par atkāpēm un sadarbību.
- ES dalībvalstis: Dalībvalstīm ir juridisks pienākums transponēt EPD nacionālajos tiesību aktos, izstrādājot un pieņemot jaunus tiesību aktus (vai grozot spēkā esošos tiesību aktus), pirms pārraudzīt EPD īstenošanu.
- Tirgus uzraudzības iestādes: Šīm aģentūrām ir jāuzrauga, vai jaunie pakalpojumi un produkti, uz kuriem attiecas EPD un kuri tiek ieviesti ES tirgū, atbilst pieejamības prasībām, un jāpārskata atkāpes gadījumi, kas saistīti ar nesamērīgu slogu.
- Ekonomikas dalībniekus: Sadarbībā ar tirgus uzraudzības iestādēm un to uzraudzībā, uzņēmējiem ir jānodrošina, ka to produkti un pakalpojumi atbilst EPD prasībām.

²⁰ Eiropas Invaliditātes forums (EIF) — EPD rīkkopa ([European Accessibility Act Toolkit for transposition - European Disability Forum \(edf-feph.org\)](https://www.edf-feph.org/))

- Pilsoniskās sabiedrības organizācijas: Jo īpaši personu ar invaliditāti organizācijām (PIO) ir izšķiroša nozīme, lai pārbaudītu produktu un pakalpojumu atbilstību EPD. Tās ir arī svarīgas, lai uzraudzītu EPD transponēšanu ES dalībvalstu tiesību aktos, un tās var iesniegt sūdzības pārkāpumu gadījumos.

4.3. Citi Eiropas pieejamības akti

Šajā nodaļā ir izskatīti vairāki ES tiesību akti, kas papildina EPD, lai izveidotu ES tiesisko regulējumu pieejamības jomā.

4.3.1. Dažādu ES tiesību aktu raksturs

Eiropas Savienības pieņemtie normatīvie akti var būt dažādi, un tie galvenokārt atšķiras atkarībā no tā, cik lielā mērā tie ir juridiski saistoši. Daži tiesību akti, proti, regulas, ir tieši saistoši visā ES. Šajā nodaļā lielākā daļa no tiesību aktiem ir **direktīvas** (tāpat kā EPD). Direktīvās ir noteikti mērķi, kas jāsasniedz visām ES dalībvalstīm, bet šie tiesību akti netiek tieši piemēroti. Katrai dalībvalstij ir jāizstrādā savi nacionālie tiesību akti, kur nosaka, kā sasniegt direktīvās noteiktos mērķus²¹.

Papildus šīm direktīvām šajā nodaļā aplūkoti arī dažādi **standarti**. Standarts ir tehnisks dokuments, kas izstrādāts, pamatojoties uz vienošanos starp dažādām galvenajām ieinteresētajām personām (no valsts iestādēm līdz ražotājiem un izgatavotājiem, lietotājiem un patērētājiem), lai noteiktu skaidras definīcijas, kritērijus un vadlīnijas. Standartus nevajadzētu jaukt ar tiesību aktiem. Tomēr, lai gan tie nav saistoši (t. i., tie ir brīvprātīgi), tie var būt saistīti ar tiesību aktiem, kas savukārt ir saistoši.

²¹ Eiropas Savienība — Tiesību aktu veidi ([Types of legislation | European Union \(europa.eu\)](https://european-council.europa.eu/media/eu-press/legislation/types-of-legislation))

Ir dažādi standartu veidi. Eiropas Savienībā²² standarts ir “atzītas standartizācijas iestādes pieņemta tehniska specifikācija atkārtotai vai pastāvīgai piemērošanai, kuras ievērošana nav obligāta un kura atbilst vienam no šādiem standartu veidiem:

- a. “Starptautisks standarts” ir standarts, ko pieņēmusi starptautiska standartizācijas iestāde;
- b. “Eiropas standarts” ir standarts, ko pieņēmusi Eiropas standartizācijas organizācija;
- c. “Saskaņotais standarts” ir Eiropas standarts, kas pieņemts, pamatojoties uz Komisijas pieprasījumu, lai to piemērotu Eiropas Savienības harmonizētajiem tiesību aktiem;
- d. “Nacionālais standarts” ir standarts, ko pieņēmusi nacionālā standartizācijas iestāde.”

4.3.2. Tīmekļa pieejamības direktīva

Tīmekļa pieejamības direktīva²³ ir tiesību akts, ko ES pieņēma 2016. gadā. Tajā paredzēts izveidot saskaņotu tiesisko regulējumu tiešsaistes pakalpojumiem. Tas ietver noteikumus par elektronisko līgumu regulējumu, tiešsaistes reklāmu, elektroniskajiem maksājumiem, tiešsaistes pakalpojumu sniedzēju atbildību utt. Tas ietver arī noteikumus par personas datu aizsardzību un tiesībām uz privātumu elektronisko sakaru jomā.

Tāpat kā Eiropas Pieejamības Direktīvā, arī šis tiesību akts ir **direktīva**, kas nozīmē, ka tās mērķi ir jāsasniedz visām ES dalībvalstīm, bet dalībvalstis var brīvi izstrādāt savas metodes direktīvas mērķu transponēšanai nacionālajā tiesiskajā regulējumā. Turklāt, līdzīgi kā EPD, Tīmekļa pieejamības direktīvā nav noteiktas

²² Eiropas Savienība — Eiropas Regula (ES) Nr. 1025/2012 par Eiropas standartizāciju ([EUR-Lex - 32012R1025 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#))

²³ Eiropas Savienība — Eiropas Direktīva (ES) 2016/2102 par publiskā sektora struktūru tīmekļvietņu un mobilo lietotņu piekļūstamību ([EUR-Lex - 32016L2102 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#))

nekādas papildu tiesības vai prasības, bet gan mēģināts skaidrot un precizēt, kas ES un tās dalībvalstīm ir vajadzīgs, lai izpildītu ANO Konvencijas prasības. Šajā ziņā direktīva ir saskaņošanas minimums, nosakot minimālās pieejamības prasības, kas atvieglo noteikumu saskaņošanu visā ES.

Attiecībā uz darbības **jomu** Tīmekļa pieejamības direktīva ir vērsta uz publiskām tiešsaistes platformām, galvenokārt publiskā sektora tīmekļa vietnēm un mobilajām lietotnēm (ar izņēmumiem, kas paredzēti dažām apraides, arhivēšanas vai apmācības platformām).

Tā kā tā ir ES direktīva, visām dalībvalstīm ir pienākums nodrošināt, ka produkti un pakalpojumi, kas ieviesti to tirgū un ietilpst direktīvas darbības jomā, atbilst direktīvas pieejamības prasībām. Saskaņā ar Tīmekļa pieejamības direktīvas prasībām šiem produktiem un pakalpojumiem jābūt “uztveramiem, izmantojamiem, saprotamiem un ticamiem”. Publiskajām tīmekļa vietnēm un lietotnēm, uz kurām attiecas direktīvas darbības joma, papildus jāsniedz konkrēta un bieži atjaunināta informācija par to pieejamību, tostarp paziņojums, kurā sīki izklāstīts, kā un kāpēc daži aspekti vai funkcijas nav pieejamas, un atsaucoties uz atgriezeniskās saites mehānismu, ļauj ikvienam pilsonim vai organizācijai ziņot par pieejamības prasību neievērošanu²⁴.

Kopumā Tīmekļa pieejamības direktīvu var uzskatīt **par EPD papildinājumu**. Galvenā atšķirība starp abiem tiesību aktiem ir to mērķgrupas un kuram ir jāievēro direktīvās noteiktās prasības. Kā minēts iepriekš, EPD ir noteikumi dažādām ieinteresētajām pusēm (piemēram, ražotājiem, pārstāvjiem, importētājiem, izplatītājiem, pakalpojumu sniedzējiem), savukārt Tīmekļa pieejamības direktīva attiecas uz publiskā sektora struktūrām.

Attiecībā uz termiņiem Tīmekļa pieejamības direktīvas transponēšanai nacionālajos tiesību aktos ir beidzies termiņš, kas nozīmē, ka visām ES

²⁴ Eiropas Invaliditātes forums (EIF) — tīmekļa piekļūstamības rīkkopa ([final_edf_web_and_apps_directive_toolkit_may_2017_0.pdf](#) ([edf-feph.org](#)))

dalībvalstīm līdz šim jābūt izgrozītiem vai no jauna izstrādātiem nacionālajiem tiesību aktiem, lai sasniegtu direktīvas mērķus.

4.3.3. Publiskā iepirkuma direktīva

Publiskais iepirkums ir “process, kurā valsts iestādes, piemēram, valdības struktūrvienības vai pašvaldības, iegādājas darbus, preces vai pakalpojumus no uzņēmumiem. Lai radītu vienlīdzīgus konkurences apstākļus uzņēmumiem visā Eiropā, ES tiesību aktos ir noteikti minimālie saskaņotie publiskā iepirkuma noteikumi.”²⁵ Eiropas Savienības Padome un Eiropas Parlaments 2014. gadā pieņēma divas direktīvas, kuru mērķis ir vienkāršot publiskā iepirkuma procedūras un padarīt tās elastīgākas, vienlaikus nodrošinot kopīgu sabiedrības mērķu plašāku iekļaušanu iepirkuma procesā.²⁶

Attiecībā uz pirmo no šīm divām direktīvām, proti, Direktīvu 2014/24/ES par publisko iepirkumu²⁷, termiņš direktīvas mērķu transponēšanai nacionālajos tiesību aktos beidzās 2016. gadā.

Šī direktīva paredz augstākas pieejamības prasības salīdzinājumā ar iepriekšējo ES direktīvu par publisko iepirkumu un ir norādītas galvenokārt 42. panta 1. punktā.

“Visiem iepirkumiem, kuri paredzēti lietošanai fiziskām personām – neatkarīgi no tā, vai tie paredzēti plašākai sabiedrībai vai līgumslēdzējas iestādes personālam, tehniskās specifikācijas, izņemot pienācīgi pamatotos gadījumos, sagatavo tā, lai ņemtu vērā kritērijus par pieejamību personām ar invaliditāti vai projektēšanu visu lietotāju ērtībām. Ja ar Savienības tiesību aktu pieņem obligātas piekļuves prasības, tehniskajās

²⁵ Eiropas Komisija — Publiskais iepirkums ([final edf web and apps directive toolkit may 2017_0.pdf \(edf-feph.org\)](#))

²⁶ Eiropas Komisija — ES publiskā iepirkuma direktīvas ([Directives - GPP - Environment - European Commission \(europa.eu\)](#))

²⁷ Eiropas Savienība — Direktīva (ES) Nr. 2014/24/ES par publisko iepirkumu [EUR-Lex - 32014L0024 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)

specifikācijās ietver atsauci uz šādiem standartiem, ciktāl ir runa par piekļuves kritērijiem personām ar invaliditāti vai projektēšanu visu lietotāju ērtībām.”

EPD un Tīmekļa pieejamības direktīva papildina šo pastiprināto prasību, kas ietverta Publiskā iepirkuma direktīvā.

4.3.4. Eiropas Elektronisko sakaru kodekss

Eiropas Elektronisko sakaru kodeksa direktīvas²⁸ mērķis ir ieviest saskaņotu telekomunikāciju, plašsaziņas līdzekļu un informācijas tehnoloģiju iekšējo tirgu, lai veicinātu jaudas tīklu ieviešanu, ilgtspējīgu konkurenci, elektronisko sakaru pakalpojumu sadarbību, tiešo lietotāju ieguvumus un pieejamību.

Attiecībā uz pieejamību personām ar invaliditāti direktīvas 47. apsvērumā ir noteikts, ka *“vispārējām atļaujām būtu jāaptver īpašie nosacījumi, kas reglamentē pieejamību galalietotājiem ar invaliditāti (..)”*.

Direktīvas 1. pantā ir paredzēts *“sniegt [...] kvalitatīvus, cenas ziņā pieejamus, publiski piekļūstamus pakalpojumus [...], lai risinātu apstākļus, kuros tirgus nepietiekami apmierina galalietotāju, tostarp personu ar invaliditāti, vajadzības, lai piekļūtu pakalpojumiem vienlīdzīgi ar citiem, un lai noteiktu vajadzīgās galalietotāju tiesības”*.

Direktīva veicina vairāku uzdevumu izpildi. Piemēram, 2. pantā ir skaidri prasīts, lai dalībvalstis un pašvaldības cita starpā ievērotu *“Savienības pilsoņu intereses, [...] pievērsties konkrētu sociālo grupu, jo īpaši galalietotāju ar invaliditāti, vecāka gadagājuma galalietotāju un galalietotāju ar īpašām sociālajām vajadzībām, vajadzībām, piemēram, pieņemamām cenām, un izvēles un līdzvērtīgas piekļuves nodrošināšanai galalietotājiem ar invaliditāti”*.

²⁸ Eiropas Savienība — Direktīva (ES) 2018/1972 par Eiropas Elektronisko sakaru kodeksa izveidi ([EUR-Lex — 02018L1972–20181217 — EN — EUR-Lex \(europa.eu\)](#))

Pieejamība ir ņemta vērā arī 61. pantā, kur “valsts regulatīvās iestādes [...] spēj [...] nodrošināt galalietotājiem piekļuvi ciparu radio un televīzijas apraides pakalpojumiem un saistītiem papildu pakalpojumiem, ko noteikusi dalībvalsts, un pienākumus operatoriem nodrošināt piekļuvi citām iekārtām, kas minētas II pielikuma II daļā, ar taisnīgiem, samērīgiem un nediskriminējošiem noteikumiem”.

Direktīva pieņemta 2018. gadā, termiņš transponēšanai nacionālajos tiesību aktos bija 2020. gada 21. decembris. Šajā datumā vairākas dalībvalstis vēl nebija izpildījušas savu pienākumu attiecībā uz transponēšanu²⁹, bet lielākā daļa valstu tagad ir pieņēmušas vai grozījušas vajadzīgos tiesību aktus, lai nodrošinātu direktīvas mērķu ieviešanu valsts līmenī³⁰.

4.3.5. Audiovizuālo mediju pakalpojumu direktīva

ES Audiovizuālo mediju pakalpojumu direktīva (AVMPD) ir normatīvais akts, kas izstrādāts, lai pārvaldītu audiovizuālo mediju pakalpojumus visās ES dalībvalstīs. Pirmo direktīvu sākotnēji pieņēma 2010. gadā, vēlāk 2018. gadā grozīja ar otro (un pašlaik piemērojamo) direktīvu³¹.

AVMPD mērķis ir panākt saskaņotu tiesisko regulējumu audiovizuālo mediju pakalpojumiem visā ES. Tā ietver tradicionālo apraidi, kā arī jaunas tiešsaistes platformas un jaunus plašsaziņas līdzekļus, tādējādi attiecas uz dažādām ieinteresētajām personām, piemēram, raidorganizācijām, video koplietošanas

²⁹ Eiropas Komisija — ES Elektronisko sakaru kodekss: Komisija vēršas ES Tiesā pret 10 dalībvalstīm ([EU Electronic Communications Code \(europa.eu\)](https://european-council.europa.eu/media/documents/press/docs/2018/08/20180814_01_en.pdf))

³⁰ Eiropas Savienība — Eiropas Elektronisko sakaru kodeksa direktīvas transponēšana nacionālajā līmenī ([EUR-Lex — 32018L1972 — EN — EUR-Lex \(europa.eu\)](https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2018/1808/oj))

³¹ Eiropas Savienība — Direktīva (ES) 2018/1808, ar ko groza Direktīvu 2010/13/ES par to, lai koordinētu dažus dalībvalstu normatīvajos un administratīvajos aktos paredzētus noteikumus par audiovizuālo mediju pakalpojumu sniegšanu (Audiovizuālo mediju pakalpojumu direktīva)([L_2018303EN.01006901.xml \(europa.eu\)](https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2018/1808/oj)).

platformām un citiem audiovizuālo mediju pakalpojumiem pēc pieprasījuma, kas darbojas ES.

Attiecībā uz pieejamību direktīvā ir prasīts, lai visi audiovizuālo mediju pakalpojumi būtu pieejami visiem iedzīvotājiem, tostarp personām ar invaliditāti, vienlaikus nodrošinot, ka tiek ieviesti atbilstoši pasākumi, lai nodrošinātu piekļuvi saturam un pakalpojumiem. Saprotot, ka pieejamības prasības būtu jāizpilda, izmantojot progresīvu un nepārtrauktu procesu, direktīva paredz pieejamības elementus, tostarp, bet ne tikai, zīmju valodu, subtitrus nedzirdīgiem un vārdzirdīgiem cilvēkiem, mutvārdu subtitrus un audio aprakstu.

Kā direktīva ES dalībvalstīm tā jātransponē nacionālajos tiesību aktos. 2018. gada direktīvas transponēšanas termiņš beidzās 2020. gadā, un visas dalībvalstis tagad ir pieņēmušas nacionālos tiesību aktus, lai ieviestu direktīvas mērķus valsts līmenī.

4.3.6. Standarti

Kā jau minēts iepriekš, standarti ir vadlīnijas, noteikumi vai definīcijas, kas izstrādātas un pieņemtas, lai sasniegtu saskaņotus vēlamus rezultātus, piemēram, noteiktu kvalitātes vai pieejamības līmeni. Standarti nav juridiski saistoši, bet tajos ir noteikti atbilstoši mērķi, un šie mērķi dažkārt ir saistīti ar saistošiem tiesību aktiem. Standarti pastāv daudzām dažādām jomām un dimensijām, piemēram, produkta projektēšanai, procesa veidošanai, procedūras īstenošanai vai pakalpojuma sniegšanai³². Šiem standartiem ik dienu ir būtiska nozīme attiecībā uz katru ES pilsoni, jo īpaši attiecībā uz pieejamību. Standarti ir svarīgi galveno ES tiesību aktu īstenošanā, lai nodrošinātu minimālos standartus kā uzdevumus ekonomikas dalībniekiem, un lai dalībvalstis zinātu, kā saskaņot nacionālos tiesību aktus visā ES. Likumdevēji standartus bieži izmanto kā

³² ETSI — izpratne par IKT standartizāciju: Principi un prakse ([Understanding ICT Standardization: Principles and Practice \(etsi.org\)](https://www.etsi.org/standards-portal/understanding-ict-standardization))

atsauces, lai tad, kad standarti mainās, tiesību akti nav jāmaina. Tie bieži ir minēti ES tiesību aktu preambulā, lai norādītu, ka standarti ir saistīti ar tiesību aktiem.³³

Eiropas Standartizācijas komiteja (ESK) un Eiropas Elektroniskās standartizācijas komiteja (EESK) ir divas bezpeļņas organizācijas, kuras Eiropas Savienība un Eiropas Brīvās tirdzniecības asociācija (EBTA) atzīst, lai kopā ar ETSI — Eiropas Telekomunikāciju standartu institūtu — izstrādātu standartus Eiropas līmenī.³⁴

ESK nodrošina standartus dažādām jomām, piemēram, gaisam un kosmosam, ķīmikālijām, būvniecībai, patērētājiem, ražojumiem, aizsardzībai un drošībai, enerģētikai, videi, pārtikai un barībai, veselībai un drošībai, veselības aprūpei, IKT, mašīnām, materiāliem, spiediena iekārtām, pakalpojumiem, viedai dzīvei, transportam un iepakojšanai. Pakalpojumu nozarēs ESK pakalpojumu standarti ir īpaši svarīgi, jo tajos ir noteikti kritēriji pakalpojumu kvalitātes novērtēšanai.³⁵ EESK nodrošina standartus elektroniskajā jomā, kas palīdz valstīm darboties tirdzniecībā, radīt jaunus tirgus un atbalstīt vienoto Eiropas tirgu. EESK darbojas visdažādākajās jomās, sākot no elektromagnētiskās savietojamības līdz saules elektriskajām sistēmām. ETSI kā viena no Eiropas standartizācijas organizācijām nodrošina IKT iespējotu sistēmu, lietojumprogrammu un pakalpojumu standartus.³⁶

EN 301549 Eiropas standarts par IKT produktu un pakalpojumu pieejamības prasībām (EN 301549) ir standarts, kas vērsts uz pieejamības līmeni IKT produktiem un pakalpojumiem, piemēram, tīmekļa vietnēm. Tas attiecas arī uz citiem elektroniskiem dokumentiem un programmatūru, kas nav tīmekļa programmatūra, piemēram, mobilajām lietotnēm. To izstrādāja ESK, EESK un ETSI apvienotā Eiropas standartizācijas tehniskā komiteja, un tagad šis standarts

³³ UNE — (piekļūstamības standarti Eiropas līmenī)

³⁴ CEN un CENELEC — (<https://www.cencenelec.eu/european-standardization/cen-and-cenelec/>)

³⁵ CEN - Par CEN (<https://www.cencenelec.eu/about-cen/>)

³⁶ ETSI — Eiropas Standartu organizācija (<https://www.etsi.org/about>)

ir jāievēro visās publiskā sektora tīmekļa vietnēs kopš 2020. gada septembra un attiecībā uz publiskajām mobilajām lietotnēm - kopš 2021. gada jūnija. Eiropas Komisija pārskata turpmākos EN 301549 grozījumus un, ja tā konstatē, ka jaunā versija ir piemērota EK tiesību aktu atbalstam, tā publicē atsauci Eiropas Komisijas Oficiālajā Vēstnesī.³⁷ Kopējie pieejamības standarti ir ārkārtīgi svarīgi, lai palīdzētu novērst šķēršļus personām ar invaliditāti.

Eiropas standartizācijas organizācijas ir pieņēmušas standartizācijas pieprasījumu Eiropas Komisijai un EBTA izstrādāt trīs jaunus saskaņotos standartus un pārskatīt trīs esošos standartus, lai atbalstītu EPD.

Detalizētāku informāciju par standartiem un to atbilstību ES projektam ACCESSIBLE skatīt *ACCESSIBLE EU ZIŅOJUMĀ 01_ Acc Standards E.L.20230511*.

4.4. Saistība starp dažādām ES regulām un EPD

Kā minēts iepriekš, pieejamība ir viens no astoņiem ANO Konvencijas vispārējiem principiem. Konvencijas 9. pantā dalībvalstis tiek mudinātas “veikt atbilstošus pasākumus, lai personām ar invaliditāti vienlīdzīgi ar citiem nodrošinātu piekļuvi fiziskajai videi, transportam, informācijai un sakariem, tostarp informācijas un sakaru tehnoloģijām un sistēmām”. Pasākumos cita starpā būtu jāpievēršas “pieejamībai traucējošu šķēršļu un barjeru identificēšanai un likvidēšanai” attiecībā uz dažādiem produktiem un pakalpojumiem, kas aptver gan informāciju un sakarus, gan ēkas, ceļus un transportu. Lai gan pieejamība joprojām ir kopīgs elements visā ziņojumā izklāstītajā Eiropas regulējuma sistēmā, vēl ir daudz darāmā, lai

³⁷ https://single-market-economy.ec.europa.eu/single-market/european-standards/harmonised-standards/accessibility-websites-and-mobile-applications_en

sasniegtu pietiekamus pieejamības standartus, jo īpaši attiecībā uz publisko infrastruktūru.

Tomēr EPD direktīva ir plašāka par iepriekšējiem noteikumiem šajā jautājumā, tos papildinot. Tādējādi direktīvās ir iezīmes un pazīmes, kas diferencē to, kā tiek risināts pieejamības jautājums, ņemot vērā uzdevumus, mērķus un iesaistītās ieinteresētās personas, bet galu galā tām ir kopīgs mērķis uzlabot un palielināt produktu un pakalpojumu pieejamību sabiedrībā. Piemēram, Tīmekļa pieejamības direktīva attiecas tikai uz publiskā sektora struktūrām, savukārt EPD ir noteikumi attiecībā uz dažāda veida ieinteresētajām personām (piemēram, ražotāji, pārstāvji, importētāji, izplatītāji, pakalpojumu sniedzēji). Tajā pašā laikā, lai gan Tīmekļa pieejamības direktīva ir vērsta uz tiešsaistes pakalpojumiem, EPD aptver plašāku produktu un pakalpojumu klāstu visā ES. 2014. gada Direktīva par publisko iepirkumu, kurā noteikts, ka *“tehniskās specifikācijas, izņemot pienācīgi pamatotus gadījumus, jāizstrādā tā, lai ņemtu vērā pieejamības kritērijus personām ar invaliditāti vai projektēšanu visu lietotāju ērtībām”*, patiešām ir saistīta ar EPD, kas kā papildinošs uzdevums stiprina un paplašina noteikumus par pakalpojumu un produktu veidiem, kuriem jāatbilst direktīvai. Visbeidzot Eiropas Elektronisko sakaru kodekss ir jaunākā direktīva - pirms EPD - par pieejamību, kas aptver visā Eiropā piedāvāto pakalpojumu un produktu daļu, kas vērsta uz telekomunikācijām, plašsaziņas līdzekļiem un informācijas tehnoloģijām. Visi šie juridiskie teksti ir savstarpēji papildinoši un kopā veido ES tiesību aktu kopumu pieejamības jomā.

Eiropas Komisija ņem vērā šīs iniciatīvas (kā arī turpmākās iniciatīvas) tās pašreizējo politikas mērķu ietvaros. Piemēram, Eiropas Personu ar invaliditāti tiesību stratēģija³⁸ ir galvenais politikas satvars, kas nosaka EK centienus pieejamības jomā. EK veicina pieejamību, izmantojot dažādas iniciatīvas. Piemēram, *AccessibleEU* galvenais mērķis ir izveidot Eiropas Pieejamības

³⁸ Eiropas Komisija — Eiropas Personu ar invaliditāti tiesību stratēģija 2021.–2030. gadam ([Union of equality - Publications Office of the EU \(europa.eu\)](https://european-council.europa.eu/media/en/press-operations/infographic-116396.pdf))

pētniecības centru, kura mērķis saskaņā ar Eiropas Parlamenta leikšējā tirgus un patērētāju aizsardzības komitejas (IMCO) pieņemto ziņojumu³⁹ ir *“palielināt harmonizētas pieejamības politikas saskaņotību, atbalstīt to īstenošanu un atvieglot piekļuvi attiecīgajām zināšanām un prasmēm, veicinot vienlīdzīgu iespēju kultūru un personu ar invaliditāti pilnīgu līdzdalību sabiedrībā, tostarp profesionālā līmenī, sadarbības telpā starp publiskās pārvaldes iestādēm, uzņēmumu pārstāvjiem, pilsonisko sabiedrību ar invaliditāti, pieejamības ekspertiem un lietotājiem”*. Citu iniciatīvu starpā 2022. gadā tika izveidots *Dzelzeļa infrastruktūras aktīvu* saraksts, lai vāktu un apmainītos ar informāciju par staciju pieejamību starp dažādiem dzelzeļa nozares dalībniekiem Eiropas līmenī. Ilgtspējīgas un viedas mobilitātes stratēģijas ietvaros Komisija sāka izvērtēt pasažieru tiesību noteikumus, kas attiecas uz pasažieriem ar invaliditāti, kā rezultātā 2023. gada pirmajā ceturksnī būtu jāpieņem atbilstoši pasākumi.

Šīs iniciatīvas ir jāvērtē saistībā ar iepriekšējo stratēģiju (2010.–2020. gadam), kas ir veicinājusi iepriekšējās nodaļās aprakstīto direktīvu īstenošanu, kuras saskaņā ar Parlamenta Pilsoņu tiesību un konstitucionālo jautājumu politikas departamenta pasūtīto pētījumu⁴⁰ tiek uzskatītas par tādām, kas būtiski sekmē pieejamības uzlabošanu personām ar invaliditāti visā Savienībā. Līdztekus tiesību aktiem finansējuma iespējas būtiski ietekmēja gūtos sasniegumus. Piemēram, projekts “Pārvarot atšķirības” palīdzēja atbalstīt personu ar invaliditāti sociālekonomisko iekļaušanu valstīs ar zemiem un vidējiem ienākumiem, izmantojot *ad hoc* politiku. Lai arī sākotnēji bija plānots panākt ANO Konvenciju pilnībā ieviest visā Eiropā, tomēr tas līdz galam neizdevās. Mērķētu invaliditātes rādītāju noteikšana nesasniedza stratēģijā (2010.–2020. gadam) noteiktos mērķus, ierobežojot dažu stratēģijas mērķu īstenošanu attiecībā uz konkrētām personu ar invaliditāti grupām. Papildu problēmas radās

³⁹ Eiropas Parlamenta rezolūcija (2022/2013(INI) par AccessibleEU Centre piekļūstamības politikas atbalstam ES iekšējā tirgū ([C_2023132EN.01002301.xml \(europa.eu\)](https://eur-lex.europa.eu/eli/dec/res/2022/2013/1))

⁴⁰ Waddington, L., & Broderick, A. (2020). Waddington, L., & Broderick, A. (2020). The Post-2020 European Disability Strategy. (Eiropas stratēģija invaliditātes jomā pēc 2020. gada). Eiropas Parlaments.

skaidra plāna trūkuma dēļ. Turklāt, daži stratēģijas elementi ir dalībvalstu kompetencē, kas netika skaidri nodalīts, un tas vēl vairāk kavēja stratēģijas vispārējo ieviešanu.

Tāpēc pašreizējās stratēģijas mērķis ir novērst šīs nepilnības un trūkumus, galveno uzmanību pievēršot ANO Konvencijas pilnīgai īstenošanai, kā to aicināja Parlaments rezolūcijā⁴¹ un citas Eiropas iestādes. Stratēģijā ir noteikts, ka visi mērķi ir jāīsteno, ievērojot “ANO Konvencijas virzīto pieeju”. Turklāt, atzīstot kompetenču neprecizitāti, Komisija apgalvo, ka šīs stratēģijas īstenošanu “var panākt tikai ar koordinētu rīcību gan nacionālajā, gan ES līmenī, dalībvalstīm un reģionālajām un vietējām iestādēm stingri apņēmoties īstenot piedāvātās darbības”.

4.5. Kā šie noteikumi uzlabo vides, produktu un pakalpojumu pieejamību?

Eiropas Pieejamības direktīva līdztekus citiem tiesību aktiem, kas atspoguļoti iepriekšējās nodaļās, ir galvenais instruments, lai nodrošinātu, ka preces un pakalpojumi atbilst minimālajām pieejamības prasībām. Šajā ziņā EPD mērķis ir uzlabot piekļuvi videi, produktiem un pakalpojumiem vairāk nekā 87 miljoniem Eiropas iedzīvotāju, kuriem ir dažāda veida invaliditāte vai pārejoši traucējumi⁴². Uzlabojot vienlīdzīgu piekļuvi sabiedriskajam transportam, datoriem, banku pakalpojumiem, e-grāmatām, televizoriem vai tiešsaistes veikaliem, EPD cenšas nodrošināt dažādu ANO Konvencijā noteikto cilvēktiesību ievērošanu. Ņemot vērā Konvencijas garu, EPD koncepcija paredz, ka pieejamība ir priekšnoteikums personu ar invaliditāti un citu personu jēgpilnai līdzdalībai sabiedrībā vienlīdzīgi

⁴¹ Eiropas Parlamenta 2020. gada 18. jūnija rezolūcija par [Post-2020 European Disability Strategy](#).

⁴² Eiropas Komisija — Eiropas Piekļūstamības direktīva: Jautājumi un atbildes ([European accessibility act - Employment, Social Affairs & Inclusion - European Commission \(europa.eu\)](#))

ar citiem. Savukārt šķēršļu likvidēšana ievērojami palīdz uzlabot personu ar invaliditāti dzīves kvalitāti.

EK uzskata, ka EPD kopējās pieejamības prasības dod labumu gan uzņēmumiem, gan patērētājiem:

- Noteikumu saskaņošanai būtu jāatvieglo uzņēmumu (jo īpaši MVU) tirdzniecību ar citām ES valstīm, un uzņēmumu produktu un pakalpojumu atbilstību minimālajiem kritērijiem, lai tos pārdotu un tiem piekļūtu visā ES.
- EPD ietekme uz inovāciju labāku produktu un atvērtāka tirgus jomā nozīmē, ka patērētāji gūst labumu no plašāka un sociāli iekļaujošāka piedāvājuma par konkurētspējīgākām cenām.

Papildus attiecībā uz personām ar invaliditāti ir svarīgi paturēt prātā, ka visi lietotāji gūst labumu no produktiem, pakalpojumiem un vides, kas kļūst arvien piekļūstamāki.

Lai panāktu šādu nozīmīgu ietekmi, EPD var paļauties uz tajā paredzēto uzdevumu skaidrību (piemēram, attiecībā uz tādu produktu, kas pārkāpj Direktīvas prasības, uzraudzību un sodīšanu, - lēmumi, kas jāievēro citām dalībvalstīm), ekonomikas dalībniekiem (piemēram, attiecībā uz nepieciešamību mainīt produktus, ja tiek uzskatīti par tādiem, kas pārkāpj pieejamības standartus), un pilsoniskās sabiedrības organizācijām (kuras aktīvi piedalās EPD transponēšanas un ietekmes uzraudzībā un pārskatīšanā).

Tomēr arī EPD ir trūkumi. Piemēram, Eiropas Invaliditātes forumā ir uzsvērtas šādas kļūdas un trūkumi⁴³:

- Darbības joma ir ierobežota, un ir daudz izņēmumu un nepilnību, jo direktīvā nav iekļauti dažādi pakalpojumi un produkti (piemēram, veselības aprūpes pakalpojumi, izglītība, transports, mājokļi un

⁴³ Eiropas Invaliditātes forums (EIF) — mūsu EPD analīze ([Our analysis of the European Accessibility Act - European Disability Forum \(edf-feph.org\)](https://www.edf-feph.org/))

sadzīves tehnika), un būtisku izmaiņu mehānisms un nesamērīgs slogs direktīvas iespējamajā piemērošanā ir liels.

- Dalībvalstis neievēro stingras pieejamības prasības būvētajai videi saistībā ar pakalpojumiem, uz kuriem attiecas EPD.
- Tiesvedības izpildes mehānisms neattiecas uz neatbilstības gadījumiem, ko ierosinājušas valsts iestādes.
- Laikposms EPD mērķu transponēšanai dalībvalstu tiesību aktos bija ilgstošs, ar papildu pagarinājumiem (t. i., “labvēlības periodi” dažām produktu kategorijām).

Neņemot vērā šos ierobežojumus, EPD un citi šajā nodaļā minētie ES tiesību akti sniedz ievērojamu iespēju un stimulu uzlabot produktu, pakalpojumu un vides pieejamību visā ES. Lai šos uzlabojumus varētu īstenot, ir būtiski nodrošināt, ka šo dažādo direktīvu mērķi un standarti tiek pienācīgi transponēti nacionālajos tiesību aktos un ka tiek ieviesti efektīvi uzraudzības, sūdzību un sankciju līdzekļi.

5. Īstenošana un ietekme uz ES dalībvalstīm

Šajā nodaļā aplūkota dažādo 6. nodaļā izklāstīto ES tiesību aktu konkrētā ietekme un pašreizējā ieviešanas situācija.

5.1. Ietekme uz ES dalībvalstīm un citām galvenajām ieinteresētajām pusēm

Kā sīkāk izklāstīts iepriekšējās nodaļās, ES tiesiskais regulējums ietver dažādus pienākumus un ietekmi uz vairākām galvenajām ieinteresētajām pusēm. Lai gan katrā direktīvā ir iekļauti īpaši noteikumi par to, kādi ir šie pienākumi, kā un kādā termiņā tie ir jāievēro, un kādas ir sankcijas par neatbilstību, šīs lomas var iedalīt sekojoši:

- Eiropas Komisija:
 - Lai gan direktīvas pieņem Eiropas Parlaments un Padome, Komisijai ir pienākums skaidrot un precizēt tiesību aktu saturu.
 - Komisijai ir arī jāuzrauga tiesību aktu efektīva transponēšana nacionālajā līmenī.
 - Tāpat Komisija šobrīd veic direktīvu ietekmes uzraudzību.
 - Visbeidzot Komisijai ir vadošā loma sūdzību izskatīšanas mehānismos.
- ES dalībvalstis un to tirgus uzraudzības iestādes:
 - Līdz šīs publikācijas laikam (2023. gads) visām četrām galvenajām ES direktīvām, kas aplūktas 6. nodaļā (t. i., EPD, Tīmekļa pieejamības direktīva, Publiskā iepirkuma direktīva un Eiropas Elektronisko sakaru kodekss), ir noteikti termiņi to transponēšanai nacionālajā tiesību sistēmā. Tādējādi visām dalībvalstīm ir jāizstrādā vai jāgroza nacionālie tiesību akti, lai sasniegtu norādīto direktīvu mērķus.

- Dalībvalstīm kopā ar dažādām valstu tirgus uzraudzības aģentūrām ir būtiska nozīme, lai nodrošinātu to, ka visi produkti un pakalpojumi, kas tiek ieviesti to tirgū, atbilst pieejamības prasībām.
- Ekonomikas dalībnieki:
 - Ražotājiem, izgatavotājiem, pakalpojumu sniedzējiem un citiem uzņēmējiem, kuru darbība ietilpst dažādu ar pieejamību saistītu ES direktīvu darbības jomā, ir jānodrošina, ka to produkti un pakalpojumi atbilst šajās direktīvās noteiktajām minimālajām pieejamības prasībām, riskējot, ka viņu produkti un pakalpojumi tiks aizliegti neatbilstības gadījumā.
 - Dažos gadījumos ekonomikas dalībniekiem ir arī jāsniedz pārskati un paziņojumi par pieejamības līmeni, ko tie nodrošina, kā arī jāpamato aspekti un dimensijas, kurās nav ievēroti pieejamības standarti.
- Pilsoniskās sabiedrības organizācijas:
 - Ir bijis ļoti svarīgi iesaistīt pilsoniskās sabiedrības organizācijas (jo īpaši PIO) direktīvu izstrādē, kā arī iesaistīt tās kā padomdevējus īstenošanas procesā nacionālajā līmenī.
 - Šajā posmā pilsoniskās sabiedrības organizācijām ir arī būtiska loma pārkāpumu īstenošanas uzraudzībā un ziņošanā par pārkāpumiem.
 - Visbeidzot dažu direktīvu periodiskajā pārskatīšanā tiks iesaistītas pilsoniskās sabiedrības organizācijas.

Tas norāda, ka šo direktīvu sekmīgai īstenošanai ir nepieciešama ievērojama dažādu dalībnieku iesaiste un sadarbība visā ES.

5.2. Sekmīgas īstenošanas faktori

Raugoties uz turpmāko izpēti par galveno ieinteresēto personu nozīmīgajām lomām, šajā nodaļā ir aplūkoti dažādi faktori, kuri ir izšķiroši EPD un ar to saistīto direktīvu sekmīgā īstenošanā.

- Pirmkārt, attiecībā uz dalībvalstu **veikto transponēšanu nacionālajos tiesību aktos** ir ļoti svarīgi rast **līdzsvaru starp vērienīgām darbības jomām un prasībām, no vienas puses, un maksimālu harmonizāciju, no otras puses**. Daudzas ieinteresētās puses patiešām ir centušās iestāties par lielāku tvērumu un stingrākām minimālajām prasībām, kam teorētiski vajadzētu nodrošināt augstāku pieejamības pakāpi. Tajā pašā laikā EPD un ar to saistīto tiesību aktu mērķis ir “veicināt ES iekšējā tirgus netraucētu darbību, novēršot pieejamu produktu un pakalpojumu tirgus sadrumstalotību un novēršot šķēršļus to brīvai aprītei”⁴⁴. Šis līdzsvars ir galvenais panākumu faktors ne tikai transponēšanas laikā nacionālajos tiesību aktos, bet arī to īstenošanas un uzraudzības laikā.
- Otrkārt, kā minēts iepriekš, **dažādu organizāciju, piemēram, PIO, iesaistīšanai** ir izšķiroša nozīme, lai sekmīgi īstenotu uz pieejamību vērstās direktīvas.⁴⁵ Lai efektīvi īstenotu un uzraudzītu EPD un citu tiesību aktu mērķus, ir nepieciešamas dažādas iniciatīvas. Piemēram, attiecībā uz Tīmekļa pieejamības direktīvu pilsoniskās sabiedrības organizācijām būtu jāuzrauga valsts publisko iestāžu darbs, lai atbalstītu vērienīgu un rūpīgu pieejamības mērķu īstenošanu. Tas var izpausties kā aicinājums **publiskām** iestādēm pieprasīt visām

⁴⁴ Digitālā Eiropa — ieteikumi ([DIGITALEUROPE's recommendations for an effective transposition of the European Accessibility Act - DIGITALEUROPE](#))

⁴⁵ Eiropas Invaliditātes forums (EIF) — ieteikumi par Tīmekļa piekļūstamības direktīvas īstenošanas aktiem ([EDF minutes template \(edf-feph.org\)](#))

publiskajām struktūrām izmantot līdzīgu pieeju, sagatavojot (obligātus) pieejamības paziņojumus katrai tīmekļa vietnei un mobilajām lietotnēm, par kurām tās ir atbildīgas. Attiecībā uz ES tiesību aktu atbilstības un ietekmes novērtējumu pilsoniskās sabiedrības organizācijas var atbalstīt tādu valsts iestāžu izveidi, kuras **periodiski pārskatītu** tiesību aktu ietekmi un iesniegto pieejamības paziņojumu satura precizitāti un piemērotību. Tā kā šādām iniciatīvām ir nepieciešami ievērojami resursi, ļoti svarīgi ir **stiprināt sadarbību** starp dažādām organizācijām un starp vairākām ES dalībvalstīm.⁴⁶ Tas atvieglos kopējas aizstāvības politikas izveidi, kā arī kopīgu rīku izstrādi pieejamības prasību īstenošanai un uzraudzībai. Būtībā datu aizsardzības speciālistu un citu pilsoniskās sabiedrības organizāciju proaktīva iesaistīšanās jaunu politikas virzienu, produktu un pakalpojumu izstrādē, testēšanā un uzraudzībā ir būtisks EPD un ar to saistīto tiesību aktu panākumu faktors.

- Lai **uzraudzība**, ko veic, īstenojot plašu sadarbību starp dalībvalstīm un PIO, būtu efektīva, būtiska nozīme ir virknei apsvērumu attiecībā uz EPD un ar to saistīto direktīvu mērķu prasībām un interpretāciju.⁴⁷ Piemēram, paredzot un ieviešot pietiekami bargus **sodus**, lai pieejamības prasības tiktu uzskatītas par nenovēršamām (t. i., padarot

⁴⁶ ACCESSIBILITECH — Dokuments par politikas ieteikumiem piekļūstamības veicināšanai ES ([D4.2 ACCESSIBILITECH Policy-Recommendations_EN.pdf \(accessibilitech.es\)](#))

⁴⁷ Eiropas Personu ar invaliditāti asociācija (EASPD) — pētījums par Eiropas Piekļūstamības direktīvas un Tīmekļa piekļūstamības direktīvas īstenošanu ([final_report_eaa_and_web_accessibility_directive.pdf \(easpd.eu\)](#))

sodus pietiekami būtiskus, tādējādi publiskās iestādes novērš risku, kad daži ekonomikas dalībnieki uztver soda izmaksas par pieņemamu veidu, kā apiet šīs prasības). Tāpat “neproporcionālā sloga” atbrīvojuma un citu atkāpju stingra interpretācija ir būtisks panākumu faktors, lai efektīvi īstenotu šīs direktīvas.

- ES pieejamības mērķu uzraudzībai būtu jābalstās uz **stabilu standartizācijas procesu**, kas dalībvalstīm un citām galvenajām ieinteresētajām personām ir jāatbalsta. Eiropas saskaņotajiem standartiem ir izšķiroša nozīme, lai atvieglotu un nodrošinātu procesu, ar kura palīdzību uzņēmēji var pierādīt savu produktu un pakalpojumu atbilstību EPD un citām direktīvām.⁴⁸ Šādi saskaņoti standarti ir būtiski, lai nodrošinātu skaidrus kritērijus uzņēmējiem, kā arī atvieglotu tirgus uzraudzības iestāžu darbu.
- Ekonomikas dalībnieku, tostarp ražotāju, izgatavotāju, pakalpojumu sniedzēju utt., proaktīva iesaistīšanās un aktīva dalība ar zināšanām un prakses apmaiņa par pieejamību, tostarp **attīstot mācīšanos no līdzbiedriem tīklus**, būs nozīmīgs atbalsts pieejamības prasību plašai izplatībai. No šāda viedokļa ir būtiski piešķirt ievērojamus resursus darbaspēka **prasmju pilnveidei un pārkvalifikācijai** (tostarp

⁴⁸ Digitālā Eiropa — ieteikumi ([DIGITALEUROPE's recommendations for an effective transposition of the European Accessibility Act - DIGITALEUROPE](#))

digitālajā jomā), nodrošinot mūžizglītības iespējas par iekļaujošām un piekļūstamām tehnoloģijām.⁴⁹

- Lai atbalstītu šo vērienīgo mērķu sasniegšanu, ES⁵⁰ ir svarīgi **iekļaut pieejamību kā svarīgu jautājumu** visās Eiropas finansēšanas programmās, piemēram, “Digitālā Eiropa”, “Apvārsnis Eiropa”, ERAF, ESF u. c. Visās šajās programmās pieejamība būtu jānosaka kā prasība projektu pieteikumu iesniegumos un finansētos projektos. Līdzīgas pieejas ir jāveicina nacionālajā, reģionālajā un vietējā līmenī.
- Visbeidzot ES, dalībvalstu un dažādu pilsoniskās sabiedrības organizāciju uzdevums būs **veicināt izpratni un informēt** par noteikumu būtību un par pieejamības pasākumu priekšrocībām un pieejamību. Būtu jāuzsver ieguvumi uzņēmumiem (ar skaidriem mērķiem, kas piemērojami visā ES, tādējādi atvieglojot tirdzniecību iekšējā tirgū) un lietotājiem vai patērētājiem (jo tie ir labāk izstrādāti un konkurētspējīgāki produkti un pakalpojumi), kā arī tas, ka ir daudz resursu un funkciju, lai palīdzētu sasniegt šos mērķus.

5.3. Īstenošanas rezultāti 2023. gada jūnijā

Šajā nodaļā ir sniegta dažāda informācija par esošo situāciju saistībā ar 6. nodaļā sniegto tiesību aktu pārskatu, jo īpaši EPD un Tīmekļa pieejamības direktīvas,

⁴⁹ ACCESSIBILITECH — Dokuments par politikas ieteikumiem piekļūstamības veicināšanai ES ([D4.2_ACCESSIBILITECH_Policy-Recommendations_EN.pdf \(accessibilittas.es\)](#))

⁵⁰ ACCESSIBILITECH — Dokuments par politikas ieteikumiem piekļūstamības veicināšanai ES ([D4.2_ACCESSIBILITECH_Policy-Recommendations_EN.pdf \(accessibilittas.es\)](#))

Īstenošanu, lai pārskatītu termiņus un izceltu esošās nepilnības vai prioritārās jomas.

Kā norādīts iepriekš, EPD transponēšanas termiņš ES dalībvalstu tiesiskajā regulējumā bija 2022. gada 28. jūnijs. Pēc šī datuma transponētajos nacionālajos tiesību aktos paredzētie pasākumi jāpiemēro no 2025. gada 28. jūnija. Vienlaikus ir noteikti daži izņēmumi⁵¹:

- Atbilstību Eiropas neatliekamās palīdzības dienesta numura 112 pieejamībai var atlikt līdz 2027. gada 28. jūnijam.
- Pakalpojumu sniedzējiem, kuru iekārtas jau tika likumīgi izmantotas līdz 2025. gada 28. jūnijam, var piemērot papildu piecu gadu pagarinājumu (līdz 2030. gada 28. jūnijam).
- Pašapkalpošanās termināļi var darboties līdz to ekonomiski lietderīgās lietošanas laika beigām (ne vairāk kā 20 gadus pēc to nodošanas ekspluatācijā).

Tomēr ir būtiski izaicinājumi saistībā ar minētajiem termiņiem. Pēc 2022. gada 28. jūnija termiņa beigām šādas valstis vēl nebija transponējušas EPD noteikumus nacionālajos tiesību aktos un attiecīgi saņēma oficiāla paziņojuma vēstuli no Eiropas Komisijas⁵²:

- Beļģija, Bulgārija, Čehija, Vācija, Īrija, Grieķija, Francija, Horvātija, Kipra, Latvija, Lietuva, Luksemburga, Ungārija, Malta, Nīderlande, Austrija, Polija, Portugāle, Rumānija, Slovēnija, Somija un Zviedrija.

Piecām valstīm, kuras bija transponējušas EPD nacionālajos tiesību aktos (Dānija, Igaunija, Itālija, Slovākija un Spānija), joprojām ir nepieciešams veikt analīzi par pieņemto vai grozīto tiesību aktu kvalitāti un atbilstību, kā arī paredzēt,

⁵¹ Eiropas Savienības EEZ dokumenta kopsavilkums ([Directive \(EU\) 2019/882 of the European Parliament and of th... - EUR-Lex \(europa.eu\)](#))

⁵² Eiropas Komisija — ES tiesību aktu netransponēšana: Komisija rīkojas, lai nodrošinātu ES direktīvu pilnīgu un savlaicīgu transponēšanu ([Non-transposition of EU legislation \(europa.eu\)](#))

vai tās pilnībā izmantos iepriekš minētos kavējumus un pagarinājumus, vai arī tās centīsies šos terminus saīsināt⁵³.

Lai sekotu progresam, kas panākts kopš minētā termiņa, Eiropas Savienības tiesību aktu tiešsaistes platforma EUR-LEX seko līdzi EPD transponēšanai⁵⁴ nacionālajos tiesību aktos, norādot pasākumu skaitu katrai dalībvalstij, kā arī publicēšanas datumu un saiti (oriģinālajās valodās). Kopš tā laika daudzas ES dalībvalstis ir pieņēmušas dažādus pasākumus (vai nu izstrādājot jaunus tiesību aktus, vai grozot esošos), lai īstenotu EPD mērķus un sagatavotos šo mērķu piemērošanai līdz 2025. gadam.

Ekonomikas dalībnieku sagatavošana šo tiesību aktu piemērošanai pēc 2025. gada ir būtiska problēma EPD efektīvai ietekmei, un ACCESSIBLE EU projekts ir pamatiniciatīva, kuras mērķis ir atbalstīt ieinteresētās personas šajā pārejā. Tiešsaistē ir piekļūstami daudzi citi resursi, piemēram, Eiropas Pieejamības direktīvas atbalsta grupa, ko izveidojis Eiropas Invaliditātes forums⁵⁵.

Attiecībā uz Tīmekļa pieejamības direktīvu, valstu transponēšanas periods beidzās 2018. gadā, un visas dalībvalstis tagad ir pieņēmušas vai grozījušas dažādus tiesību aktus valsts līmenī, lai nodrošinātu direktīvas mērķu transponēšanu⁵⁶. Eiropas Komisija 2022. gadā veica novērtējumu par pirmajiem trim direktīvas piemērošanas gadiem, pamatojoties uz ES dalībvalstu iesniegtajiem uzraudzības ziņojumiem, kā arī 2021. gadā notikušo sabiedrisko apspriešanu, un visbeidzot veica ārēju pētījumu⁵⁷. Novērtējumā kopumā tika

⁵³ Eiropas Invaliditātes forums (EIF) — 24 dalībvalstis kavējas ar Eiropas Pieejamības direktīvu ([24 Member States are running late with the European Accessibility Act - European Disability Forum \(edf-feph.org\)](https://www.edf-feph.org/))

⁵⁴ Eiropas Savienība — EPD nacionālā transponēšana ([EUR-Lex — 32019L0882 — EN — EUR-Lex \(europa.eu\)](https://eur-lex.europa.eu/lexUri.do?uri=EURLEX:32019L0882:EN:EURLEX))

⁵⁵ Eiropas Invaliditātes forums (EIF) — Eiropas Piekļūstamības direktīvas atbalsta grupa ([European Accessibility Act peer support group \(facebook.com\)](https://www.facebook.com/europeanaccessibilityactpeer/))

⁵⁶ Eiropas Savienība — Tīmekļa piekļūstamības direktīvas transponēšana nacionālajā līmenī ([EUR-Lex — 32016L2102 — EN — EUR-Lex \(europa.eu\)](https://eur-lex.europa.eu/lexUri.do?uri=EURLEX:32016L2102:EN:EURLEX))

⁵⁷ Eiropas Komisija — KOMISIJAS DIENESTU DARBA DOKUMENTS IZVĒRTĒJUMS Pārskats par to, kā tiek piemērota Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2016/2102 (2016. gada

konstatēts ievērojams progress, proti, visas dalībvalstis ir ieviesušas tiesību aktus, ir norīkotas izpildiestādes, kā arī ir izstrādātas apmācības shēmas darbiniekiem, un vairākas dalībvalstis izvēlējušās pārsniegt direktīvas tvērumu un prasības. Kopumā tas ir uzlabojis pieejamību, par ko ziņo lietotāji, jo īpaši attiecībā uz tīmekļa vietnēm valsts līmenī.

Tomēr ir vairākas jomas, kurās vēl ir daudz darāmā⁵⁸, un, analizējot to, varētu izcelt EPD īstenošanas uzraudzībā svarīgas jomas:

- Visās tīmekļa vietnēs un mobilajās lietotnēs nav konsekventa pieejamības paziņojumu izpilde, jo trūkst vairāku paziņojumu vai tie ir neprecīzi.
- Oficiālās izpildes procedūras un sūdzību izskatīšanas mehānismi nav izstrādāti pietiekamā mērā, kā rezultātā tie tiek maz izmantoti.
- Skaidrības trūkums par atbilstību un par standartu termiņiem un izmantošanu sarežģī gan uzņēmēju, gan tirgus uzraudzības iestāžu uzdevumu, kā arī kavē salīdzināšanu vairākās valstīs.
- Nav pietiekams pieejamības ekspertu skaits, lai atbalstītu pāreju uz piekļūstamākām tīmekļa vietnēm un mobilajām lietotnēm. Nepieciešamība pēc papildu apmācības ir būtiska.
- Visbeidzot, personu ar invaliditāti iesaistīšana nacionālo tiesību aktu piemērošanā nav bijusi konsekventa.

Attiecībā uz Direktīvu par publisko iepirkumu, kā minēts 6.3.3. nodaļā, termiņš direktīvas mērķu transponēšanai nacionālajos tiesību aktos beidzās 2016. gadā. Kopš tā laika visas ES dalībvalstis ir ieviesušas vai grozījušas nacionālos tiesību aktus, lai transponētu direktīvas mērķus valsts tiesiskajā regulējumā, kura saraksts ir atrodams EUR-LEX⁵⁹. Eiropas Komisija ir centusies labāk atbalstīt dalībvalstis jauno publiskā iepirkuma noteikumu piemērošanā,

26. oktobris) par publiskā sektora struktūru tīmekļvietņu un mobilo lietotņu piekļūstamību (Tīmekļa piekļūstamības direktīva) ([EUR-Lex — 52022SC0410 — EN — EUR-Lex \(europa.eu\)](#))

⁵⁸ Eiropas Invaliditātes forums (EIF) — [Web Accessibility Directive: better feedback mechanism, more expertise needed](#)

⁵⁹ [European Union – Public Procurement Directive National Transposition](#)

tostarp attiecībā uz to, ka priekšroka tiek dota tādu preču un pakalpojumu iegādei, kas rada pozitīvus sociālos rezultātus, kā arī pārskatīt ES tiesiskajā regulējumā esošos instrumentus un iespējas, lai veicinātu sociāli pozitīvu publisko iepirkumu. Lai to izdarītu, EK ir publicējusi Rokasgrāmatu par sociālo apsvērumu ņemšanu vērā publiskajā iepirkumā⁶⁰. Attiecībā uz pieejamību un dizainu visiem dokumentā paskaidrots, kā šo mērķu integrēšana publiskajos iepirkumos sniedz labumu sabiedrībai kopumā. Tajā ir arī aprakstīts par tehniskajām specifikācijām un sniegti iekļaujošas prakses piemēri. Lai gan dokuments ir tieši adresēts publiskām iestādēm, tas ir lielisks instruments arī pilsoniskās sabiedrības organizācijām, kas ir iesaistītas interešu aizstāvībā un sadarbībā ar publiskajām iestādēm, lai uzlabotu pieejamību, kā arī ekonomikas dalībniekiem, kuri vēlas saprast, ko publiskās iestādes turpmākajos piedāvājumu uzaicinājumos meklēs universālā dizaina ziņā.

Visbeidzot, attiecībā uz **EK Personu ar invaliditāti tiesību stratēģiju 2021.–2030. gadam**, kas tiek uzskatīta par svarīgu politikas satvaru pieejamības uzlabošanai ES, Eiropas Komisija seko līdzi dažādu ar pieejamību saistītu iniciatīvu progresam⁶¹.

⁶⁰ Eiropas Komisija - [Guide to Taking Account of Social Considerations in Public Procurement](#)

⁶¹ Eiropas Komisija - [Strategy for the Rights of Persons with Disabilities 2021-2030 Monitoring Framework](#)

Iniciatīvas ir šādas:

Iniciatīva	Termiņš	Izpildes statuss
Izveidot Eiropas resursu centru AccessibleEU, lai palielinātu pieejamības politikas saskaņotību un atvieglotu piekļuvi attiecīgajām zināšanām.	2022	Izpildē
Praktisku norādījumu sniegšana dalībvalstīm, lai atbalstītu publiskā iepirkuma direktīvās noteikto pieejamības pienākumu īstenošanu	2021	Pabeigts
Pieejamības un iekļaušanas integrēšana pastiprinātajā ES valdību sadarbības stratēģijā	2021	Kavējas
Izvērtēt Tīmekļa pieejamības direktīvas piemērošanu	2022	Pabeigts
Saskaņā ar Ilgtspējīgas un viedas mobilitātes stratēģiju pārskatīt tiesisko regulējumu par pasažieru tiesībām, tostarp personu ar invaliditāti un personu ar ierobežotām pārvietošanās spējām tiesības gaisa, ūdens, autobusu transporta jomā.	2021	Kavējas
Izveidot dzelzceļa infrastruktūras aktīvu sarakstu.	2022	Izpildē
Pārskatīt Regulu par Savienības pamatnostādņem Eiropas transporta tīkla attīstībai, lai stiprinātu pieejamības noteikumus.	2021	Pabeigts
Pārskatīt tiesību aktu kopumu par mobilitāti pilsētās, lai stiprinātu ilgtspējīgas pilsētu mobilitātes plānošanu, kurā noteikts, ka dalībvalstīm jāpieņem vietējie mobilitātes plāni, ņemot vērā dažādu grupu, tostarp personu ar invaliditāti, vajadzības.	2021	Pabeigts

2. tabula. EK iniciatīvas pieejamības uzlabošanai ES saistībā ar EK Personu ar invaliditāti tiesību stratēģiju 2021.–2030. gadam.

Kopumā galveno pieejamības tiesību aktu īstenošanas, tostarp transponēšana nacionālajos tiesību aktos un piemērošana visā ES, progress ir vērtējams kā labs. Dažādu ieinteresēto pušu interese un apņemšanās kļūst arvien redzamāka, un tiek sasniegti konkrēti rezultāti. Tomēr EPD ieviešana ir sākusies lēni, un lielākajā daļā ES dalībvalstu ir ievērojami aizkavējusies transponēšana valsts līmenī. Pieredze, kas gūta, pārskatot Tīmekļa pieejamības direktīvas īstenošanas pirmos trīs gadus, liecina, ka transponēšana valsts līmenī ir tikai pirmais solis. Ir svarīgi pārskatīt pieņemto nacionālo tiesību aktu kvalitāti, darbības jomu un vērienīgumu, un ir jāpieliek ievērojamas pūles, lai uzraudzītu šo tiesību aktu efektīvu īstenošanu. Lai periodiski pārskatītu jauno noteikumu atbilstību, uzraudzītu to konsekventu piemērošanu un noteiktu nepilnības un prioritātes, ir jāiesaista pilsoniskās sabiedrības organizācijas, un tādēļ, lai nodrošinātu efektīvu sadarbību, ir svarīgi, lai publiskās iestādes iesaistītos konstruktīvā dialogā gan ar uzņēmējiem (ražotājiem, pakalpojumu sniedzējiem utt.), gan ar lietotājiem.

Lai atbalstītu šīs dažādās grupas, instrumentu un savstarpējas mācīšanās platformu izveidei jābūt galvenajām prioritātēm turpmākajos gados. [ACCESSIBLE EU projekta](#) mērķis ir nodrošināt šīs vajadzības.

6. Papildu informācija

Saites uz galvenajiem tiesību aktiem, kas minēti šajā dokumentā:

- [ANO KONVENCIJA](#)
- [EPD](#)
- [Eiropas Standartizācijas regula](#)
- [Tīmekļa pieejamības direktīva](#)
- [Publiskā iepirkuma direktīva](#)
- [Eiropas Elektronisko sakaru kodekss](#)
- [Audiovizuālo mediju pakalpojumu direktīva](#)

Saites uz citiem noderīgiem resursiem:

- [ACCESSIBILITECH projekts par pieklūstamām tehnoloģijām un risinājumiem](#)
- [EASPD pētījums par EPD un Tīmekļa pieejamības direktīvu](#)
- [EIF rīkkopa EPD īstenošanai](#)
- [EIF rīkkopa par Tīmekļa pieejamības direktīvas īstenošanu](#)
- [Eiropas Komisijas tīmekļa vietne par harmonizētajiem standartiem Eiropas tiesību aktu atbalstam](#)

Šajā dokumentā fokuss ir uz Eiropas standartizāciju un līdz ar to arī uz starptautisko standartizācijas sistēmu, lai gan tajā sniegta noderīga informācija par analogiju ar Eiropas standartizācijas sistēmu.